

van Daniël J. Herbers

onderwerp Procesbeschrijving Statistiek Nalatenschappen

datum 13 januari 20178

Uitgebreide onderzoeksbeschrijving statistiek nalatenschappen

1. Inleiding

De statistiek nalatenschappen is onderdeel van statistieken over inkomen, vermogen en bestedingen en is gebaseerd op de integrale gegevens voor de nalatenschappen van de in een bepaald jaar overleden personen in Nederland. De overledenen uit de bevolkingsstatistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zijn hierbij het uitgangspunt. Voor ongeveer dertig procent van de overledenen zijn gegevens over nalatenschappen beschikbaar uit de belastingaangiften successierecht. De gegevens voor het overige deel van de overledenen worden geraamd op basis van de vermogensgegevens uit het Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV) van het CBS. In de publicaties van de statistiek wordt geen onderscheid gemaakt tussen gegevens voor overledenen waarvan de aangifte beschikbaar is en overledenen waarvan geen aangifte beschikbaar is.

2. Achtergrond en begrippen

Achtergrond

Het CBS is begonnen met het opnieuw opzetten van de statistiek personele vermogensoverdrachten, die verder bestaat uit de (in ontwikkeling zijnde) statistieken over verkrijgingen en schenkingen. De eerste stap is het opnieuw opzetten van de statistiek over nalatenschappen. De statistiek personele vermogensoverdrachten maakt deel uit van het gecoördineerde stelsel van inkomens- en bestedingsstatistieken. Deze statistieken geven een beschrijving van

de welvaartsposities van personen en huishoudens in Nederland en de ontwikkelingen daarin.

Populatie

De populatie voor de statistiek wordt gevormd door de in Nederland overleden personen. Deze gegevens zijn beschikbaar binnen de demografische statistieken van het CBS. Het nagelaten vermogen is dus bepaald voor overledenen uit de Nederlandse bevolking op 1 januari van het betreffende jaar. De nalatenschappen van personen (1) met bezittingen in Nederland die bij het overlijden in het buitenland woonden en (2) die na 1 januari zijn geboren of in Nederland zijn komen wonen zijn dus niet opgenomen.

Opbouw nagelaten vermogen

Evenals voor de statistiek Vermogens van huishoudens is voor de nalatenschappen nagelaten vermogen het verschil tussen bezittingen en schulden. Voor alle nalatenschappen zijn in verband met definitieverschillen tussen de successiegegevens en de gegevens uit de vermogensstatistiek de beschikbare vermogensonderdelen enigszins beperkt.

Als bezittingen zijn bank- en spaartegoeden, effecten, onroerend goed, ondernemingsvermogen en overige bezittingen onderscheiden. Als schuld zijn de hypotheekschuld voor onroerend goed en overige schulden beschikbaar. Er zijn echter verschillen in de opbouw van de posten tussen nalatenschappen met en zonder aangifte successierecht.. Voor overledenen zonder aangifte wordt de aparte post van het aanmerkelijk belang bij het ondernemingsvermogen geteld omdat hierin geen onderscheid wordt gemaakt in de aangifte erfbelasting. Voor de schulden is er in de aangifte erfbelasting geen onderscheid tussen de hypotheekschuld voor de eigen woning en overig onroerend goed, waardoor voor overleden met aangifte hypotheekschulden van overig onroerend goed (niet de eigen woning) meegeteld worden met de hypotheekschuld van de eigen woning. Voor overledenen zonder aangifte zijn deze wel apart onderscheiden en opgenomen in de post schulden, overig. de posten niet helemaal overeenkomen. Verder wordt voor overledenen zonder aangifte de aparte post van studieschulden bij de post overige schulden geteld, omdat deze eveneens niet onderscheiden wordt in de

aangifte erfbelasting. De post hypotheekschuld bestaat voor overledene met aangifte uit hypotheekschulden over alle onroerend goed, bij overledenen zonder aangifte gaat het alleen om de hypotheekschuld over de eigen woning.

Tabel 1 toont de opbouw van de nagelaten vermogensposten volgens enerzijds de aangifte erfbelasting en anderzijds de overgenomen vermogens van 1 januari van het jaar van overlijden.

Begrippen nagelaten vermogen en vermogensbestanddelen

Nalatenschap

Het vermogen bestaande uit bezittingen en schulden dat nagelaten is door een overledene.

Met aangifte: voor de overledenen waarvoor aangifte successierecht is gedaan bij de belastingdienst is de nalatenschap gebaseerd op de aangifte.

Zonder aangifte: voor overledenen zonder aangifte successie is de nalatenschap geraamd op basis van integrale vermogensgegevens van 1 januari van het betreffende jaar.

Voor alle nalatenschappen zijn de volgende vermogensbestanddelen opgenomen:

1 Vermogen

Het vermogen van de overledene is het saldo van bezittingen en schulden.

1.1 Bezittingen

Bezittingen worden gevormd door bank- en spaartegoeden, effecten, de eigen woning, overig onroerend goed, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en overige bezittingen.

1.1.1 Financiële bezittingen

Financiële bezittingen worden gevormd door bank- en spaartegoeden en effecten.

1.1.1.1 Bank- en spaartegoeden

Bank- en spaartegoeden zijn alle tegoeden op rekeningen bij (spaar)banken, inclusief buitenlandse tegoeden

Tabel 1. Samenstelling Vermogensbestanddelen Nalatenschappen

Aangifte erfbelasting (successie)	Geen aangifte erfbelasting (integraal vermogensbestand)
(1) Nagelaten vermogen	(1) Nagelaten vermogen
<i>(1.1) Bezittingen</i>	<i>(1.1) Bezittingen</i>
(1.1.1) Financiële bezittingen	(1.1.1) Financiële bezittingen
(1.1.1.1) Bank- en spaartegoeden	(1.1.1.1) Bank- en spaartegoeden
(1.1.1.2) Effecten	(1.1.1.2) Effecten
(1.1.2) Onroerend goed	(1.1.2) Onroerend goed
(1.1.2.1) Eigen woning	(1.1.2.1) Eigen woning
(1.1.2.2) Onroerend goed, overig	(1.1.2.2) Onroerend goed, overig
(1.1.2.2.1) Onroerende zaken in het buitenland	
(1.1.2.2.1) Overig onroerend goed	
(1.1.3) Ondernemingsvermogen	(1.1.3) Ondernemingsvermogen (incl. 1.1.4 Aanmerkelijk belang)
(1.1.5) Overige bezittingen	(1.1.5) Overige bezittingen
(1.1.5.1) Andere bezittingen	
(1.1.5.2) Vorderingen en teruggaven	
(1.1.5.3) Roerende zaken	
<i>(1.2) Schulden</i>	<i>(1.2) Schulden</i>
(1.2.1) Hypotheekschuld	(1.2.1) Hypotheekschuld eigen woning
(1.2.3) Schulden, overig	(1.2.3) Schulden, overig (incl. 1.2.2 Studieschulden)
(1.2.3.1) Rentedragende schulden	
(1.2.3.2) Overige belastingschulden	
(1.2.3.3) Inkomsten belastingschulden	
(1.2.3.4) Huishoudschulden	
(1.2.3.5) Overige renteloze schulden	
(2) Kosten en uitkeringen overlijden	
(2.1) Begravenis- of crematiekosten	
(2.2) Uitkeringen uitvaartverzekering	

1.1.1.2 Effecten

Effecten zijn alle aandelen (de beurswaarde van aandelen en opties alsmede deelname in beleggingsfondsen) en obligaties (de beurswaarde van waardepapieren in de vorm van een schuldbekentenis tegen een vaste rente).

1.1.2 Onroerend goed

Onroerend goed wordt gevormd door de som van de eigen woning en overig onroerend goed.

1.1.2.1 Eigen woning

Eigen woning is de woning in eigendom en in gebruik als hoofdverblijf.

1.1.2.2 Onroerend goed, overig

Onroerend goed overig betreft bijvoorbeeld een tweede woning, een vakantiehuis, beleggingspanden e.d.

1.1.3 Ondernemingsvermogen

Ondernemingsvermogen is het saldo van bezittingen en schulden behorend tot het bedrijfs- of beroepsvermogen van zelfstandig ondernemers. Het ondernemingsvermogen is inclusief aanmerkelijk belang. Aanmerkelijk belang is het bedrijfsvermogen van aanmerkelijk belanghouders. Aanmerkelijk belanghouders hebben een bezit van tenminste 5 procent in het geplaatste aandelenkapitaal van een vennootschap.

1.1.5 Overige bezittingen

Overige bezittingen betreft onder andere contant geld, roerende zaken verhuurd of in gebruik als belegging, trustvermogen., aandeel in onverdeelde boedel, vermogen belast met vruchtgebruik of beperkt eigendom (blote eigendom).

- De beschikbaarheid van de waarde van roerende zaken in de aangifte erfbelasting is een belangrijk verschil met de integrale vermogensstatistiek, waar roerende zaken niet in beeld zijn.

1.2 Schulden

Schulden worden gevormd door de som van hypotheekschuld en overige schulden

1.2.1 Hypotheekschuld eigen woning

Hypotheekschulden in verband met de eigen woning. Dit betreft de stand van de schuld waarover rente is verschuldigd.

- Voor overledenen met aangifte zijn hypotheekschulden van overig onroerend goed (niet de eigen woning) meegeteld met de hypotheekschuld van de eigen woning. Voor overledenen zonder aangifte zijn deze wel apart onderscheiden in de post schulden, overig. Voor overledenen zonder aangifte worden opgebouwde tegoeden voor de aflossing van de hypotheek via kapitaalverzekeringen, spaar-, beleggingshypotheken en dergelijke niet waargenomen en ook niet mindering gebracht.

1.2.3 Schulden, overig

Overige schulden zijn schulden voor consumptieve doeleinden, financiering voor aandelen, obligaties of rechten op uitkeringen, financieringsschulden voor onroerend goed (exclusief de eigen woning),

Omdat studieschulden, anders dan in de vermogensstatistiek, niet apart kunnen worden onderscheiden, worden studieschulden hier bij de overige schulden gerekend. Voor overledenen zonder aangifte zijn in deze post eveneens hypotheekschulden voor overig onroerend goed opgenomen.

3. Brongegevens en productieproces

Bij het samenstellen van de gegevens voor de nalatenschappen wordt gebruik gemaakt van informatie uit verschillende bronnen. Naast de gegevens over het aantal overledenen uit de bevolkingsstatistiek wordt voor de afleiding van de verschillende vermogensonderdelen gebruik gemaakt van gegevens van de belastingdienst. Bij de samenstelling van de gegevens wordt onderscheid gemaakt naar gegevens voor nalatenschappen met en zonder aangifte successierecht.

Bronnen

Voor het samenstellen van de gegevens over nalatenschappen worden gegevens uit verschillende bronnen gebruikt. Het betreft gegevens uit:

- de bevolkingsstatistiek van het CBS,

- de aangifte successierecht van de belastingdienst,
- gegevens uit de integrale vermogensbestanden op basis van de administratie van de inkomstenbelasting, en
- achtergrondkenmerken uit de integrale inkomensbestanden.

De basis voor de statistiek is de populatie van de overledenen in een bepaald jaar. Voor de overledenen waarvoor aangifte successierecht is gedaan wordt gebruik gemaakt van de gegevens successierecht van de belastingdienst. Deze aangiften zijn voor ongeveer dertig procent van de overledenen beschikbaar. Over het algemeen zijn dit de gevallen waarbij het nagelaten vermogen een omvang heeft waarvoor de aangifte kan leiden tot heffing van successiebelasting en het opleggen van een aanslag.

De leveringen van successiegegevens zijn opgedeeld in drie onderdelen;

1. persoonsgegevens van de erflaters (overledenen);
2. aangiftegegevens over de nagelaten vermogens;
3. gegevens over de verkrijgers (erfgenamen), de omvang van verkrijging en de te betalen belasting.

Het is mogelijk om deze drie bestanden onderling te koppelen. Voor overledenen zonder aangifte successierecht worden integrale vermogensbestanden gebruikt voor het toevoegen van vermogen. De toevoegingen uit deze bestanden betreffen vooral de kleinere vermogens die in principe niet aan de criteria voldoen voor het heffen van successierecht.

De genoemde gegevensbestanden worden bewerkt en gekoppeld. Uit de hieruit voortkomende bestanden worden de gegevens en tabellen voor de nalatenschappen samengesteld.

Verwerkingsproces en afleidingen

Zoals eerder aangegeven zijn de sterftcijfers uit de bevolkingsstatistiek van het CBS de basis voor de gegevens over nalatenschappen door erfgenamen. Enerzijds worden gegevens samengesteld over de nalatenschappen voor de overledenen waarvoor aangifte successierecht is gedaan op basis van de successiebestanden,

anderzijds worden voor overledenen zonder aangifte vermogensbestanddelen geraamd op basis van de integrale vermogensstatistiek. In alle gevallen moet een aantal veronderstellingen gemaakt worden omdat de exacte situatie niet bekend is.

Sterftebestanden

Uit de sterftebestanden worden het geboortjaar, het sterftejaar en de leeftijd van de overledene per 1 januari van het jaar van overlijden bepaald.

Successiebestanden

In de successiebestanden zijn in een aantal gevallen meerde aangiften per overledene opgevoerd. Om dubbeltellingen te voorkomen wordt een selectie gemaakt waarbij slechts één opgave opgenomen wordt in de bestanden. De vermogensonderdelen worden berekend door het vermogen uit de huwelijkse goederengemeenschap te delen door twee en daar het (vastgestelde) eigen vermogen van de overledene bij op te tellen. Deze afleiding wordt gemaakt voor de vastgestelde bedragen van de posten uit de successie aangiften.

Integrale vermogensbestanden

Voor de overledenen voor wie geen successieaangifte bestaat wordt het vermogen van de nalatenschap en de vermogensonderdelen afgeleid uit de integrale vermogensbestanden. Ter controle worden deze gegevens ook berekend voor overledenen waar wel aangifte voor is gedaan. Hierbij wordt gekeken naar de situatie van het huishouden van de overledene op 1 januari van het jaar van overlijden. Bij paren wordt de helft van het paarvermogen meegeteld omdat er uit de aangifte inkomstenbelasting niet opgemaakt kan worden welk deel specifiek aan de persoon kan worden toegerekend.

Integrale inkomensbestanden

Uit de integrale inkomensbestanden worden achtergrondkenmerken van overledenen gekoppeld. Deze gegevens betreffen de situatie op 1 januari van het jaar van overlijden en worden aan de overige gegevens gekoppeld.

Verschillen tussen de gegevens

Naast de eerder genoemde verschillen met betrekking tot de verschillende vermogensbestanddelen is er verschil in het tijdstip van waarneming van de gegevens. Zo hebben de gegevens over de vermogensonderdelen uit de nalatenschappen waarvoor aangifte successierecht betrekking op de waarde van de vermogenselementen op de datum van overlijden van iedere afzonderlijke overledene. De gegevens uit de vermogensbestanden die gebruikt worden voor het ramen van de vermogens voor de overledene waarvoor geen successieaangifte beschikbaar is hebben vermogenselementen betrekking op 1 januari van jaar t.

Voorlopige en definitieve gegevens

In verband met de lange doorlooptijd voor het invullen van een aangifte successie wordt onderscheid gemaakt tussen voorlopige en definitieve gegevens. Hoe langer gewacht wordt op de beschikbare brongegevens van de belastingdienst hoe meer aangiften successierecht beschikbaar zijn en hoe meer aanslagen definitief zijn vastgesteld. Gegevens over 2007 zijn gepubliceerd met de levering van december 2012. Gegevens over 2008 tot en met 2015 zijn gepubliceerd met de levering van februari 2017. Voor toekomstige jaren komen 2 jaar na afloop van het onderzoeksjaar voorlopige gegevens beschikbaar, een jaar later worden deze vervangen door definitieve gegevens. Momenteel is de belastingdienst de gegevensverwerking aan het vernieuwen, waardoor het onduidelijk is wanneer de brongegevens vanaf 2016 beschikbaar komen voor het CBS.

4. Output

Van de nalatenschappen worden gegevens gepubliceerd over het nagelaten vermogen (totaal, mediaan en gemiddelde), onderverdeeld naar bezittingen als eigen woning, bank- en spaartegoeden, effecten, ondernemingsvermogen en schulden zoals de hypotheekschuld in verband met de eigen woning en overige schulden. De gegevens zijn ingedeeld naar de volgende achtergrondkenmerken van overledenen: geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, herkomst, vermogensklassen, inkomensklassen, woonsituatie, sociaaleconomische categorie van de overledenen en de positie in het huishouden. Cijfers zijn gepubliceerd voor de jaren 2007 tot en met 2015.

Ten opzichte van eerder gepubliceerde cijfers op statline is ervoor gekozen om in plaats van meerdere, een enkele tabel samen te stellen over het nagelaten vermogen van overledenen, uitgesplitst naar alle relevante kenmerken.

Statlinetabel over het nagelaten vermogen van overledenen:
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84242NED>

5. Toekomstige ontwikkelingen

Verkrijgingen (uit nalatenschappen)

Naast de nalatenschappen zijn de verkrijgingen een belangrijk onderdeel van de statistiek personele vermogensoverdrachten. De volgende stap is om ook deze gegevens te reviseren. Gegeven de complexe wetgeving van verkrijgen is het vermoedelijk alleen mogelijk om statistieken te maken over verkrijgingen waarvan aangifte successie gedaan is. De statistiek is in ontwikkeling.

Schenken

Uit de aangeleverde successiegegevens van de belastingdienst zijn ook gegevens over schenkingen die aangegeven worden bij de belastingdienst. Een statistiek over schenkers en verkrijgers zou het beeld van personele vermogensoverdrachten compleet maken. De statistiek is in ontwikkeling.